

کودکان خیابانی در تهران

دکتر فاطمه قاسم زاده*

پدیده کودکان خیابانی یکی از آسیب‌های اجتماعی است که نه تنها بخش قابل توجهی از کودکان و نوجوانان را که سرمایه های آینده جامعه هستند، در معرض انواع آسیبها قرار داده، بلکه جامعه را نیز با زیانهای فراوانی، روبرو ساخته است.

از این رو، توجه به این پدیده و شناخت ابعاد گوناگون آن به منظور تشخیص علل و عوامل مؤثر بر آن و ارائه راهکارهای علمی و عملی، زمینه را برای کاهش آن فراهم می سازد. پژوهش در مورد کودکان خیابانی به دلیل شرایط خاص زندگی این کودکان، مشکل برقراری ارتباط و جلب اعتماد آنان و خانواده هایشان، جابه جایی های مکرر آنان و سایر موانع موجود، کاری دشوار است.

در این پژوهش که خلاصه ای از آن ارائه می شود، ابتدا در یک مقطع پنج ساله در پنج منطقه شهر تهران وضعیت کودکان خیابانی از طریق پرسش نامه و نیز مصاحبه با کودکان مورد بررسی قرار گرفت، سپس مشکلات این کودکان در زمینه رشد جسمی، شناختی، عاطفی، روانی و اجتماعی از طریق پرسش نامه و مصاحبه با کودکان و والدین آنان شناسایی شد. نتایج این بررسی افزایش کودکان خیابانی و فراوانی مشکلات آنان را در جنبه های اساسی رشد نشان می دهد و ضرورت برنامه ریزی برای کاهش این پدیده آسیبزا برای کودکان و جامعه را مطرح می سازد.

مقدمه

پدیده کودکان خیابانی مشکلی اجتماعی است که از دیر باز در کشورهای مختلف وجود داشته و در دهه های اخیر به دلایل گوناگون افزایش یافته است.

* روان شناس و عضو فعال انجمن حمایت از حقوق کودکان ایران

کودکان خیابانی طیف گسترده‌ای را با شرایط متفاوت تشکیل می‌دهند. سازمان

جهانی بهداشت کودکان خیابانی را به چهار گروه تقسیم بندی می‌کند:

۱ - کودکان خیابانی که خانه و خانواده ندارند و در خیابان به سر می‌برند.

۲ - کودکانی که به دلایل مختلف از خانواده خود جدا شده‌اند و با دوستان خود یا در

نقاط متروک زندگی می‌کنند.

۳ - کودکانی که قبلاً بی‌خانمان بوده‌اند و در حال حاضر در سرپناهها یا مراکز

خاص نگهداری می‌شوند.

۴ - کودکانی که با خانواده خود زندگی می‌کنند، اما به علت فقر یا مشکلات دیگر

بیشتر وقت خود را در خیابان می‌گذرانند.

برخی از این کودکان به کارهای گوناگون در خیابان مشغول‌اند و کودکان کار و خیابان

را تشکیل می‌دهند (لونشتاین سوزان منتشر نشده، نگهداری در دفتر یونیسف).

کودکان خیابانی با وجود تفاوتی که با یکدیگر دارند در یک مورد مشترک‌اند و آن

این است که بیشترین وقت خود را در خیابان می‌گذرانند و در نتیجه از بسیاری از حقوق و

نیازهای اولیه خود مانند آموزش، بهداشت، امنیت، تغذیه و ... محروم‌اند.

براساس آمارهای موجود در حال حاضر بیش از ۱۰۰ میلیون کودک خیابانی در جهان

وجود دارند؛ حدود ۴۰ میلیون نفر در امریکای لاتین، ۳۵ میلیون نفر در آسیا، ۱۰ میلیون نفر در

افریقا و بقیه در کشورهای مختلف از جمله در کشورهای پیشرفته به سر می‌برند.

براساس همین آمارها، حدود ۲۵۰ میلیون کودک زیر سن قانونی کار، در کشورهای

جهان سوم به کار اشتغال دارند که بخشی از آنان کودکان خیابانی هستند و در نتیجه به آمار

کودکان خیابانی افزوده می‌شود (اندیشه جامعه، ۱۳۷۸، شماره ۷).

در کشور ما آمار و اطلاعات دقیقی در مورد کودکان خیابانی وجود ندارد و حتی مدتها

وجود آنها از طرف مسئولان مربوط مورد انکار قرار می‌گرفت. براساس آمارهای رسمی تعداد

آنان حدود ۲۰ هزار نفر است. آمارهای غیررسمی این تعداد را بین چهارصد هزار تا یک میلیون

نفر برآورد می‌کند (با محاسبه کودکان کار و خیابان) (کاشفی، ۱۳۷۸). آنچه مسلم است با

توجه به شرایط موجود، تعداد کودکان خیابانی در کشور ما به ویژه در شهرهای بزرگ روبه افزایش است.

ضرورت و اهمیت تحقیق

در کشور ما ضرورت پرداختن به مسئله کودکان خیابانی به دلایل زیر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است:

- ۱- کودکان خیابانی پدیده‌ای روبه رشد در جامعه ماست.
- ۲- کودکان خیابانی از محروم‌ترین کودکان هستند که از بیشترین حقوق اساسی خود بی‌بهره‌اند و ضرورت حمایت از آنان در چهارچوب دفاع و حمایت از حقوق کودکان به شدت احساس می‌شود.
- ۳- کودکان خیابانی به علت ویژگی‌های زندگی خود منشاء بسیاری از رفتارهای نادرست هستند که نه تنها به خود آسیب می‌رسانند، بلکه سلامت جامعه و افراد دیگر را نیز به مخاطره می‌اندازند.
- ۴- کودکان خیابانی به علت شرایط خاص زندگی خود به شدت مورد انواع آزار و سوء استفاده قرار می‌گیرند و به سلامت جسمی و روانی آنان آسیب‌های جدی وارد می‌شود. این تحقیق در مورد کودکان خیابانی در دو زمینه انجام شده است:
الف: بررسی وضعیت کودکان خیابانی در تهران از نظر وضعیت فردی و خانوادگی
ب: بررسی مشکلات کودکان خیابانی و پیامدهای آن برای کودکان و جامعه.

هدفهای کلی

- ۱- کمک به کاهش کودکان خیابانی و زمینه‌سازی برای بهبود وضعیت زندگی آنان.
- ۲- ایجاد حساسیت، آگاه‌سازی و جلب توجه مردم و مسئولان نسبت به پدیده کودکان خیابانی به منظور مشارکت فعال در کاهش این پدیده.

هدفهای اختصاصی

- ۱ - شناخت وضعیت کودکان خیابانی
- ۲ - شناخت عوامل مؤثر در گسترش پدیده کودکان خیابانی
- ۳ - شناخت مشکلات کودکان خیابانی
- ۴ - شناخت پیامدهای این مشکلات برای کودکان خیابانی و جامعه.
- ۵ - ارائه پیشنهادها و راهکارها

روش و مراحل تحقیق

این تحقیق در دو زمینه انجام گرفته است:

الف: بررسی وضعیت کودکان خیابانی

در این مرحله از روشهای زیر استفاده شده است:

- ۱ - انتخاب پنج منطقه در تهران (شمال - جنوب - مرکز - شرق - غرب)
  - ۲ - مشاهده و شمارش کودکان خیابانی در این مناطق در یک مقطع پنج ساله از سال ۱۳۷۵ تا ۱۳۷۹ با برقراری ارتباط با کودکان و جلب اعتماد آنان.
  - ۳ - تهیه پرسش نامه ای در مورد وضعیت کودکان خیابانی
  - ۴ - اجرای این پرسش نامه همراه با مصاحبه در مورد کودکان خیابانی
- در این مرحله تعداد کل کودکان خیابانی ۵۸۶ نفر و تعداد مصاحبه شوندگان ۲۹۳ بوده‌اند.

با توجه به وضعیت کودکان خیابانی، انتخاب گروه نمونه براساس روشهای آماری دشوار بود. از این رو در این تحقیق، گروههایی از کودکان خیابانی که در دسترس بودند، مورد بررسی قرار گرفتند.

ب - بررسی مشکلات کودکان خیابانی و پیامدهای آن برای کودکان و جامعه.

در این مرحله از روشهای زیر استفاده شده است:

- ۱ - مشاهده کودکان، برقراری ارتباط با آنان و جلب اعتماد آنها.

- ۲ - تهیه پرسش نامه ای در مورد مشکلات کودکان خیابانی در چهار زمینه اصلی رشد (رشد جسمی - ذهنی - عاطفی، روانی - اجتماعی)
- ۳ - اجرای این پرسش نامه همراه با مصاحبه در مورد کودکان خیابانی
- ۴ - برقراری ارتباط با خانواده این کودکان (پدر یا مادر) و اجرای پرسش نامه همراه با مصاحبه با والدین.
- در این مرحله از تحقیق نیز با توجه به وضعیت کودکان خیابانی، انتخاب گروه نمونه براساس روشهای آماری دشوار بود. به همین علت این تحقیق در مورد گروههایی از کودکان خیابانی که در دسترس بودند، انجام گرفته است.
- تعداد گروه برای انجام مصاحبه و اجرای پرسش نامه، ۷۵ نفر (۳۰ دختر و ۴۵ پسر) در گروه سنی ۱۴ تا ۱۸ سال بوده اند.
- این بررسی به مدت ۹ ماه از تیرماه ۱۳۸۰ تا اسفند ۱۳۸۰ انجام گرفته است.
- ۵ - تهیه پرسش نامه ای به منظور نظر خودهی از کارشناسان در مورد مشکلات کودکان خیابانی، پیامدهای آن برای کودکان خیابانی، جامعه و عوامل مؤثر در گسترش پدیده کودکان خیابانی و اجرای آن براساس روشی دلفی.
- اینک به اختصار در مورد یافته های تحقیق همراه با جدولهای مربوط، توضیحاتی داده می شود.

خلاصه ای از یافته های تحقیق

جدول شماره یک تعداد کودکان خیابانی در مناطق پنجگانه تهران را نشان می دهد.

جدول شماره ۱. بررسی تعداد کودکان خیابانی در مناطق تهران در مقطع ۵ ساله

شماره	منطقه بررسی	تعداد در سال ۱۳۷۵	تعداد در سال ۱۳۷۶	تعداد در سال ۱۳۷۷	تعداد در سال ۱۳۷۸	تعداد در سال ۷۹	تفاوت سال ۷۹ با سال ۷۵	درصد افزایش	جمله کل
۱	میدان تجریش	۹	۱۳	۱۹	۲۴	۳۲	۲۱	۲۳۳	۹۷
۲	میدان انقلاب	۱۱	۱۶	۱۹	۲۱	۲۳	۱۲	۱۰۹	۹۰
۳	میدان شوش	۱۷	۲۳	۲۶	۳۰	۳۳	۱۶	۹۴	۱۲۹
۴	میدان رسالت	۲۱	۲۷	۳۱	۳۴	۳۸	۱۷	۸۱	۱۵۱
۵	میدان آزادی	۱۴	۱۸	۲۳	۲۹	۳۵	۲۱	۱۵۰	۱۱۹
۶	جمع کل	۷۲	۹۸	۱۱۸	۱۳۸	۱۶۱	۸۹	۱۲۳	۵۸۶
۷	تعداد مصاحبه شوندهگان: ۵۰ درصد	۳۶	۴۹	۵۹	۶۹	۸۰	—	—	۲۹۳

جدول شماره ۲. نتایج پرسش نامه بررسی وضعیت کودکان خیابان

شماره	پرسشها - تعداد کل ۵۸۶ نفر - تعداد مصاحبه شوندگان ۲۹۳ نفر
۱	جنس: دختر ۱۴ درصد - پسر ۸۵ درصد
۲	سن: زیر ۶ سال ۱۶ درصد - ۶ تا ۱۲ سال ۴۸ درصد - ۱۲ تا ۱۸ سال ۳۵ درصد
۳	تحصیلات: بی سواد: ۴۷ درصد - ابتدایی ۳۲ درصد - راهنمایی ۱۱ درصد - دبیرستان ۹ درصد
۴	محل تولد: تهران ۲۱ درصد - شهرستان ۴۲ درصد - سایر (افغانستان - پاکستان و ...) ۳۶ درصد
۵	ملیت: ایرانی ۶۵ درصد - سایر کشورها ۳۳ درصد
۶	محل سکونت: جنوب ۴۲ درصد - شرق ۲۱ درصد - غرب ۱۸ درصد - مرکز ۹ درصد - شمال ۸ درصد
۷	شغل: گدایی ۲۱ درصد - سایر ۷۸ درصد
۸	میزان درآمد: ماهانه: ۳۰ هزار تومان و کمتر ۱۱ درصد - ۳۰ تا ۵۰ هزار تومان، ۲۸ درصد ۵۰ تا ۸۰ هزار تومان، ۲۳ درصد - ۸۰ تا ۱۰۰ هزار تومان، ۱۶ درصد - بالاتر از ۱۰۰ هزار تومان، ۹ درصد، نامعلوم ۱۲ درصد
۹	میزان ساعات کار: ۶-۴ ساعت ۲۶ درصد - ۱۰-۶ ساعت ۳۵ درصد - ۱۰ ساعت و بالاتر ۲۴ درصد - متغیر ۱۴ درصد
۱۰	چگونگی هزینه کردن درآمد: شخصی ۱۲ درصد - خانوادگی ۵۴ درصد - شخصی و خانوادگی ۱۵ درصد - گروهی ۱۷ درصد
۱۱	نحوه زندگی: با خانواده ۸۳ درصد - تنها ۳ درصد - گروهی ۴ درصد - باندها ۹ درصد
۱۲	وضعیت پدر و مادر: دارد ۵۶ درصد - ندارد ۹ درصد - تک والد ۱۳ درصد - ناپدری ۸ درصد - نامادری ۱۲ درصد
۱۳	تعداد افراد خانواده: ۵ نفر و کمتر ۲۱ درصد - ۵ تا ۸ نفر ۵۹ درصد - بالاتر ۱۸ درصد
۱۴	میزان رضایت از زندگی: ندارد ۱۳ درصد - کم ۱۵ درصد - متوسط ۴۷ درصد - در حد کافی ۲۳ درصد

در جدول شماره یک می توان به نکته های زیر اشاره کرد:

- ۱- در پنج منطقه مورد بررسی، هر سال تعداد کودکان خیابانی افزایش یافته است.
- ۲- حداکثر افزایش (۲۳۳ درصد) در میدان تجریش و حداقل (۸۱ درصد) در میدان رسالت بوده است.
- ۳- میزان متوسط افزایش در پنج منطقه تهران، ۱۲۳ درصد بوده است.
جدول شماره دو نتایج پرسش نامه وضعیت کودکان خیابانی همراه با مصاحبه.
در این جدول می توان به نکته های زیر اشاره کرد:
- ۱- تعداد پسران خیابانی بیشتر از دختران است (بیشتر از ۵ برابر).
- ۲- از نظر سن، گروه سنی ۶-۱۲ سال بیشترین تعداد را دارند (۴۸ درصد).
- ۳- از نظر تحصیلات، کودکان بیسواد بالاترین درصد را دارند (۴۷ درصد).
- ۴- از نظر محل تولد، کودکان شهرستانی بیشترین تعداد را دارند (۴۲ درصد).
- ۵- از نظر ملیت، بیشترین گروه ایرانی هستند (۶۵ درصد).
- ۶- از نظر محل سکونت، بیشترین تعداد در جنوب شهر زندگی می کنند (۴۲ درصد).
- ۷- از نظر شغل، گدایی، بالاترین درصد را دارد (۲۱ درصد).
- ۸- از نظر میزان درآمد حداقل درآمد ماهانه کمتر از سی هزار تومان و حداکثر بیشتر از صد هزار تومان بوده است.
- ۹- از نظر میزان ساعت کار، بیشترین کودکان بین ۶-۱۰ ساعت در روز کار می کنند (۳۵ درصد)
- ۱۰- از نظر هزینه کردن درآمد، بیشترین کودکان درآمد خود را صرف خانواده خود می کنند (۵۴ درصد)
- ۱۱- از نظر نحوه زندگی اکثر کودکان با خانواده خود زندگی می کنند (۸۳ درصد)
- ۱۲- از نظر وضعیت خانوادگی، بیشتر کودکان با پدر و مادر خود زندگی می کنند (۵۶ درصد)
- ۱۳- از نظر تعداد افراد خانواده بیشتر کودکان خانواده پر جمعیت (۵ تا ۸ نفر) دارند (۴۷ درصد)
- ۱۴- از نظر میزان رضایت از زندگی بیشتر کودکان (۴۷ درصد) از زندگی خود در حد متوسط رضایت دارند.

جدول شماره سه نتایج پرسش نامه مشکلات کودکان خیابانی در زمینه رشد جسمی و ذهنی را نشان می دهد.

در این جدول می توان به نکته های زیر اشاره کرد:

۱- در زمینه رشد جسمی، کاهش وزن، کم خونی و بیماریهای پوست مهمترین مشکلات کودکان خیابانی است.

۲- در زمینه رشد ذهنی کمبود مهارت شغلی، کمبود شناخت محیط پیرامون خود، مشکلات گفتاری و کمبود توجه و تمرکز مهمترین مشکلات کودکان خیابانی است.

جدول شماره چهار نتایج پرسش نامه درباره مشکلات کودکان خیابانی در زمینه رشد عاطفی - روانی و اجتماعی را نشان می دهد.

جدول شماره ۳- بررسی نتایج مشکلات فردی در زمینه های اساسی رشد جسمی و ذهنی

شماره	رشد جسمی	تعداد	درصد	شماره	رشد ذهنی	تعداد	درصد
۱	کم خونی	۶۳	۸۴	۱	بی سواد	۴۲	۵۶
۲	کاهش قد	۶۱	۸۰	۲	مشکلات یادگیری	۲۳	۳۰
۳	کاهش وزن	۶۵	۸۶	۳	نداشتن مهارت شغلی	۶۵	۸۶
۴	بیماریهای دهان و دندان	۵۸	۷۷	۴	کمبود توجه و تمرکز	۴۶	۶۱
۵	بیماریهای چشم	۵۵	۷۳	۵	عقب ماندگی های ذهنی	۱۸	۲۴
۶	بیماریهای دستگاه تنفس	۴۶	۶۱	۶	کمبود کنجکاوی	۱۶	۲۱
۷	بیماریهای قلب	۴۸	۶۴	۷	کمبود پشتکار	۱۳	۱۷
۸	بیماریهای گوش و حلق و بینی	۵۲	۶۹	۸	کمبود شناخت محیط (طبیعی و اجتماعی)	۴۸	۶۴
۹	بیماریهای پوست	۶۲	۸۲	۹	مشکلات گفتاری	۴۶	۶۱
۱۰	بیماریهای گوارشی	۴۵	۶۰	۱۰	کمبود حافظه	۲۴	۳۲

تعداد کل: ۷۵ نفر

جدول شماره ۴. نتایج مشکلات فردی در زمینه های اساسی رشد عاطفی - روانی و اجتماعی

شماره	رشد عاطفی - روانی	تعداد	درصد	شماره	رشد اجتماعی	تعداد	درصد
۱	احساس کم ارزشی	۶۷	۸۹	۱	پرخاشگری و خشونت	۶۱	۸۰
۲	حسادت	۳۵	۴۰	۲	سرقت	۳۸	۵۰
۳	انتقام جویی و خصومت	۴۳	۵۸	۳	اعتیاد	۲۸	۳۷
۴	بی ثباتی و بیقراری	۳۹	۵۲	۴	خرید و فروش مواد	۳۱	۴۱
۵	بی اعتمادی به دیگران	۶۱	۸۰	۵	سوء استفاده جنسی	۳۷	۵۰
۶	بدبینی (منفی گرایی)	۳۸	۵۰	۶	بی توجهی به حقوق دیگران	۴۱	۵۴
۷	افسردگی	۳۴	۴۵	۷	تخریب	۶۴	۸۵
۸	اضطراب	۴۱	۵۴	۸	کمبود مشارکت و همکاری	۳۲	۴۲
۹	ترس (احساس ناامنی)	۶۳	۸۴	۹	مشکل در برقراری ارتباط	۵۸	۷۷
۱۰	بحران هویت	۵۸	۷۷	۱۰	تمایل به بزهکاری	۴۲	۵۵

تعداد کل: ۷۵ نفر

نکته های مهم این جدول به شرح زیر است:

- ۱- در زمینه رشد عاطفی - روانی، احساس کم ارزشی، ترس و احساس ناامنی، بی اعتمادی به دیگران مهمترین مشکلات کودکان خیابانی است.
- ۲- در مورد رشد اجتماعی تخریب، خشونت و پرخاشگری، مشکل در برقراری ارتباط، مهمترین مشکلات کودکان خیابانی است.

عوامل مؤثر در ایجاد و گسترش پدیده کودکان خیابانی

این عوامل با توجه به جمع بندی نظریات کارشناسان و مطالعه منابع موجود در این زمینه، به شرح زیر طبقه بندی شده است:

- ۱- عوامل اقتصادی که موارد زیر را شامل می شود:
فقر، بی عدالتی، بیکاری، فاصله زیاد طبقاتی، درآمد کم
- ۲- عوامل اجتماعی شامل موارد زیر:

ازدیاد جمعیت، مهاجرت از روستاها و شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ یا از کشورهای دیگر به ویژه افغانستان، ساختار جمعیت (جوان بودن جمعیت) و ناتوانی در پاسخگویی به نیازهای آنان، جنگ و پیامدهای آن (آوارگی، بی خانمانی و...)، تغییر ارزشهای اجتماعی و فاصله زیاد بین نسله‌ها، نارسایی و کمبود قوانین حمایتی از کودکان، اعتیاد، بزهکار، وجود نگرشها، سنتها و باورهای نادرست در مورد کودکان از جمله نگرش به کودک به عنوان منبع درآمد، خشونت با کودکان و...، نبود سازمانهای حمایت کننده از کودکان.

۳- خانوادگی که مهمترین آنها به شرح زیر است:

خانواده های پر جمعیت، خانواده های پر تنش، فوت یا جدایی والدین، اعتیاد در خانواده، سابقه بزهکاری والدین، خشونت والدین، وجود ناپدری و نامادری، بیماریهای روانی والدین

۴- عوامل زیستی، روانی (فردی) مانند ویژگیهای شخصیتی کودکان، بحران هویت، بحران بلوغ، فرار از خانه و مدرسه، اعتیاد و بزهکاری که عمدتاً تحت تأثیر عوامل اجتماعی و خانوادگی قرار دارد.

راهکارها

برای کاهش تعداد کودکان خیابانی و بهبود وضعیت زندگی آنان اقدامهای زیر را می توان در دو سطح و به موازات هم انجام داد:

۱- راهکارهای بلند مدت:

- این راهکارها در واقع آرمانها و آرزوهای ما هستند که در کوتاه مدت امکان تحقق آنها وجود ندارد، اما عاملی بر انگیزنده برای کار و تلاش ما، در زندگی است: از بین بردن فقر و ناآگاهی، برقراری عدالت اجتماعی، تأمین رفاه اجتماعی و... که مستلزم تغییرهای اساسی در ساختارهای اجتماعی - اقتصادی جامعه است.

۲- راهکارهای کوتاه مدت:

مهمترین راهکارهای کوتاه مدت به شرح زیر است:

- شناسایی کودکان خیابانی، برقراری ارتباط با آنان و جلب اعتماد آنها با کمک مددکاران اجتماعی
- ایجاد سر پناههای مناسب برحسب وضعیت کودکان خیابانی برای آنان.
- ارائه خدمات لازم به کودکان خیابانی در زمینه های زیر: آموزش، بهداشت، مشاوره و...
- جلوگیری از کار کودکان یا نظارت بر کار آنان در موارد ضروری با توجه به ضرورت رفتن به مدرسه و آموزش برای کودکان.
- ارائه خدمات مورد نیاز به خانواده های کودکان خیابانی با توجه به این که اکثر کودکان خیابانی با خانواده خود زندگی می کنند (خدمات آموزشی، بهداشتی، مشاوره ای و...).
- تدوین قوانین مورد نیاز برای حمایت از کودکان خیابانی
- زیر پوشش قرار دادن خانواده های کودکان خیابانی و ارائه کمکهای مالی مفید به آنان برای جلوگیری از کار کودکان.
- مشخص کردن سازمان مسئول حمایت از کودکان خیابانی.
- استفاده از مشارکتهای مردمی در حمایت از کودکان خیابانی
- تأکید بر نقش دولت در برنامه ریزیهای کلان در ارتباط با کودکان خیابانی.
- ایجاد شبکه یا نظام یک پارچه مراقبت و حمایت از کودکان خیابانی.

اقدامهای انجام شده در مورد کودکان خیابانی

الف - در سطح بین المللی اقدامهای زیر انجام شده است:

- ۱ - اسناد سازمان ملل: از جمله:
  - اعلامیه های شماره ۱ و ۲ حقوق کودک (۱۹۲۴ - ۱۹۵۹)
  - کنوانسیون حقوق کودک ۱۹۸۹
  - اصول راهبردهای سه گانه (قواعد پکن ۱۹۸۵ - ریاض ۱۹۹۰ - هاوانا ۱۹۹۰).
  - قطعنامه های ۱۹۹۴ و ۱۹۹۵ سازمان ملل در مورد سرنوشت تأسف بار کودکان خیابانی.
  - اجلاس جهانی کودکان ۱۹۹۰ نیویورک.

- اجلاس جهانی توسعه اجتماعی - ۱۹۹۵ - کپنهاک .
- کنفرانس جهانی حقوق بشر ۱۹۹۳.
- کنگره جهانی علیه بهره کشی جنسی از کودکان با مقاصد تجاری ۱۹۹۶ استکهلم.
- منشور جوانان قرن ۲۱ - پاریس ۱۹۹۹.
- کنفرانس بین‌المللی کار - ژنو، ۱۹۹۹.
- منشور فدراسیون جهانی انجمنهای نمایندگان گیهایی مسافرتی متصدی سیاحت و کودک ۱۹۹۹.
- نهضت جهانی برای کودکان و نوجوانان ۲۰۰۱.
- برنامه بین‌المللی حذف کار کودک ۱۹۹۲.
- مبارزه بین‌المللی برای پایان دادن به روسپی گری کودک در جهانگردی آسیا، ۱۹۹۱.

ب - در ایران

- ۱- برنامه های یونیسف: فعالیتهای زیر توسط یونیسف انجام شده است:
  - تحقیق در زمینه کودکان خیابانی سال ۱۳۷۷.
  - برگزاری کارگاه در جستجوی آینده در مورد کودکان خیابانی سال ۱۳۷۷-۱۳۷۸.
  - اجرای طرحهایی برای کمک به سازمانهای دولتی و غیردولتی برای کار در مورد کودکان خیابانی از نظر آموزشی و مالی.
  - ارائه منابع و اطلاعات در مورد کار با کودکان خیابانی.
  - اعزام گروهی از کارشناسان سازمانهای دولتی و غیردولتی به هنر برای مطالعه و مشاهده فعالیتهای انجام شده در آن کشور در مورد کودکان خیابانی ۱۳۸۰.
- ۲- سازمان بهزیستی: فعالیتهای زیر توسط سازمان بهزیستی انجام شده است:
  - طرح تجهیز و راه اندازی مراکز جمع آوری، تشخیص و جایگزینی کودکان خیابانی و متکدیان به صورت آزمایشی در ۱۹ استان از سال ۱۳۷۸ با همکاری سازمانهای دولتی دیگر.

اهداف طرح

- شناسایی و تشخیص کودکان خیابانی.
  - فراهم کردن امکانات زندگی برای کودکان خیابانی.
  - شناخت توانمندیهای کودکان خیابانی .
  - آموزش (درسی و حرفه ای) کودکان خیابانی .
  - سالم سازی شهرها در ارتباط با کودکان خیابانی .
- طرح سامان دهی کودکان خیابانی که بعد از واگذاری حمایت از کودکان خیابانی به بهزیستی براساس مصوبه ۷۸/۳/۲۵ تهیه گردید. این طرح از سال ۱۳۷۹ در استانها و تهران در ۲۱ مرکز اجرا شده است.
- ایجاد مراکز مداخله در بحران در تهران و مراکز استانها.
- ایجاد خانه های امن (سلامت) برای زنان و دختران.
- برگزاری همایش مسائل کودکان و نوجوانان ایرانی - تهران اسفند ۱۳۷۶.
- ۳- شهرداری: فعالیتهای زیر توسط شهرداری انجام شده است:
- تشکیل ستاد سامان دهی کودکان خیابانی.
  - تأسیس خانه های سبز (سه خانه) در سال ۱۳۷۸ در تهران برای کودکان خیابانی پسر.
  - تأسیس خانهٔ ریحانه برای دختران در تهران در سال ۱۳۷۸ (کاشفی، ۱۳۷۸).
- بدیهی است که این فعالیتهای و اقدامات با اشکالهای اساسی و نارساییهایی همراه است که بررسی آنها نیاز به فرصت بیشتری دارد.

- ۱- آریا شمس. مستوفی، شهریار. ۱۳۷۶، کودکان فراموش شده، انتشارات همشهری تهران.
- ۲- هوکانسون، مایت. ۱۹۹۳، بچه های خیابانی، ترجمه ناصر احمدی، ۱۹۹۳، سوئد، استکهلم.
- ۳- خانه ریحانه، ۱۳۷۸، طرح اجرایی مرکز نگهداری موقت دختران خیابانی، تهیه و تنظیم: مؤسسه خیریه حمایت از آسیب دیدگان اجتماعی، تهران (منتشر نشده).
- ۴- صندوق کودکان سازمان ملل متحد (یونیسف)، تحلیلی از موقعیت کودکان خیابانی ۱۳۷۷ - منتشر نشده (محل نگهداری دفتر یونیسف) تهران.
- ۵- گردهم آبی جستجوی آینده در زمینه حمایت از بچه های خیابان، ۱۳۷۷ - منتشر نشده (محل نگهداری دفتر یونیسف، تهران).
- ۶- قاسم زاده، فاطمه. گزارش سفر مطالعاتی به هند در زمینه کودکان خیابانی، ۱۳۸۰ - منتشر نشده (محل نگهداری دفتر یونیسف)، تهران.
- ۷- کاشفی، محمود. بررسی وضعیت کودکان خیابانی در مشهد، ۱۳۷۸، پایان نامه کارشناسی ارشد، مؤسسه جرم شناسی دانشگاه تهران، تهران.
- ۸- لونشتاین، سوزان. سه برنامه برای کودکان خیابانی در شهر ریودوژانیرو، ترجمه یونیسف، منتشر نشده، (نگهداری در دفتر یونیسف، تهران).
- ۹- بویدون، جو. مایرز، ویلیام. ۱۹۹۵، بررسی روشهای گوناگون مبارزه با کار کودکان در کشورهای در حال توسعه ترجمه یونیسف- تهران.
- ۱۰- نشریه اندیشه جامعه، ۱۳۷۸، شماره ۷، ویژه کار کودکان، تهران.
- ۱۱- نشریه کانون اصلاح و تربیت ۱۳۸۰، ویژه کودکان خیابانی، شماره ۱ و ۲، تهران.
- ۱۲- نشریه واگوبه، ۱۳۸۱، شماره ۲، انجمن حمایت از حقوق کودکان.
- ۱۳- مقالات متعدد در مطبوعات در ارتباط با کودکان خیابانی در مقطع ۵ ساله، ۳۲ مقاله.